

**Навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7 клас»
(інтегрований курс),
розроблена на основі модельної навчальної програми
«Здоров'я, безпека та добробут.
7 -9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти
(автори Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Андрук Н. В., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.)**

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»

(наказ №883 МОН від 24.07.2023)

Пояснювальна записка

1. Нормативні підстави модельної програми

Підставою для створення навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (далі ЗБД) для 7 класу є наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 №235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти».

Програму створено відповідно до вимог Державного стандарту базової загальної освіти, Типової освітньої програми та типового освітнього плану, а також переліку модельних програм для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти¹ (позиція 62).

Навчальна програма інтегрованого курсу ЗБД спрямована на досягнення учнями 7-9 класів обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених Державним стандартом базової загальної освіти за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна».

2. Базові ідеї навчального курсу

В основу інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» покладено³:

- холістичну модель здоров'я;
- сучасну концепцію проблем безпеки;
- розуміння добробуту як рівня задоволення людських потреб.

Холістична модель визначає здоров'я людини як стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а також здатність швидко адаптуватися до змін зовнішніх і внутрішніх умов існування.

Безпека людини залежить не лише від її поведінки, а й від кількості та сили загроз, що існують у суспільстві (національної безпеки) та від безпеки всього людства і біосфери загалом (глобальна безпека). Ці чинники визначають сучасну концепцію проблем безпеки.

Добробут людини — це рівень задоволення всіх її потреб, тобто якість її життя. Для забезпечення добробуту потрібно, зокрема, вміти здобувати засоби для існування. Це потребує від людини підприємливості, фінансової грамотності, уміння вчитися, дотримання культури споживання, сповідування принципів доброчесності тощо.

3. Мета і завдання курсу

Метою інтегрованого курсу є набуття учнівством знань, ставлень і умінь, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості. Відповідно до Державного стандарту, курс спрямовано на формування компетентностей, що сприяють соціальній і міжособистісній взаємодії, розвитку й збереженню здоров'я і безпеки через самоусвідомлення, уміння вчитися, підприємливість, професійну соціалізацію особистого життя для власного й суспільного добробуту.

Завданням курсу є сприйняття учнівством цінності життя і здоров'я та набуття ними ключових і наскрізних компетентностей, зазначених далі у пояснювальній записці. Ці компетентності забезпечують, зокрема, досягнення узагальнених результатів, визначених державним стандартом, відповідно до яких учень/ учениця:

- турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;
- робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики;
- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

4. Наступність із авторською модельною програмою для 5-6 класів

Навчальна програма курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 7-9 класів забезпечує наступність із авторською модельною програмою інтегрованого курсу ЗБД для 5-6 класів.

5. Шляхи реалізації навчальної програми

Запропонована навчальна програма спрямована на досягнення учнівством всіх обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених Державним стандартом для 7 класів за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна». Зазначимо, що тематика фінансової грамотності у нашій модельній програмі розкривається здебільшого на пропедичному рівні.

6. Зміст і базові знання за курсом

1. Структура змісту.

Зміст інтегрованого курсу для 5-9 класів структуровано за змістовими лініями і відповідною тематикою (табл. 1).

У модельній програмі зміст курсу упорядковано за розділами, які задають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем. За бажанням, заклад освіти або автори підручників можуть змінити цей порядок.

Таблиця 1. Змістовні лінії і тематика курсу ЗБД для 5-9 класу

Змістові лінії		Тематика
Базові поняття		Здоров'я і здоровий спосіб життя
		Безпека і безпека життєдіяльності
		Добробут (підприємливість, уміння вчитися, фінансова грамотність, культура споживання, доброчинність)
		Розвиток дитини (фізичний, психічний, соціальний)
	Фізичне	Особиста гігієна
		Рухова активність
		Раціональне харчування

Здоров'я		Режим праці і відпочинку
		Профілактика інфекційних захворювань
	Психологічне (ментальне)	Емоційне (самоповага, самоконтроль, керування стресами, мотивація успіху і гартування волі)
		Когнітивне (аналіз проблем, ухвалення зважених рішень, критичне і творче мислення)
	Духовне	Орієнтація на загальнолюдські цінності, пізнавальні, естетичні, етичні потреби розвитку
	Соціальне	Позитивні стосунки
		Ефективне спілкування
		Соціальна взаємодія (культура взаємин, робота в команді, співчуття, мирне розв'язання конфліктів)
		Протидія соціальному тиску і дискримінації
Безпека		Безпека у школі
		Безпека у побуті
		Дорожня безпека
		Пожежна безпека
		Соціальна безпека
		Безпека на природі
		Екологічна безпека
		Безпека в екстремальних і надзвичайних ситуаціях
		Надання домедичної допомоги

	Сучасний комплекс проблем безпеки
Добробут	Підприємливість
	Фінансова грамотність
	Уміння вчитися
	Культура споживання
	Доброчинність

2. Базові знання за курсом.

Державним стандартом визначено перелік базових знань, які учні мають набути після завершення 9 класу. Базові знання, які набуваються за програмою у 7-9 класу наведено у табл. 3 у порівнянні зі знаннями за програмою для 5-6 класу.

Базові знання, які набуваються за модельною програмою ЗБД у 5-6 класах	Базові знання, які набуваються за модельною програмою ЗБД у 7-9 класах
Безпека. Цінність життя. Безпека особистості. <i>Безпека і небезпека.</i> Загрози для безпеки. Види небезпек (природна, техногенна, соціальна). Ризики. Рівні ризику. Причини й наслідки небезпечних ситуацій. Ризики і небезпеки воєнного часу. Повітряна тривога. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. Невідкладна допомога. <i>Безпека життєдіяльності.</i> Безпечна поведінка в школі, в побуті, на дорозі, у довкіллі. Безпека в цифровому середовищі. Безпечне дозвілля. Безпечне спілкування. Алгоритми дій у небезпечних	Безпека. Безпека особистості. Національна безпека. Глобальна безпека. <i>Безпека і небезпека.</i> Загрози для безпеки. Види небезпек (природна, техногенна, соціальна). Ризики. Рівні ризику. Причини й наслідки небезпечних ситуацій. Ризики і небезпеки воєнного часу. Повітряна тривога. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. Невідкладна допомога. <i>Безпека життєдіяльності.</i> Безпечна поведінка в школі, в побуті, на дорозі, у довкіллі. Безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний). Безпека в цифровому середовищі. Безпечне спілкування.

ситуаціях різного походження. Допомога в разі небезпеки. Здоров'я. Індивідуальне здоров'я. Чинники впливу на стан здоров'я. Хвороба. Інфекційні і неінфекційні хвороби. Допомога в разі погіршення стану здоров'я. Домедична допомога. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація тощо). Складники здоров'я. <i>Фізичне здоров'я</i> і фізичний розвиток. Вікові зміни власного організму як ознака дорослішання. <i>Психічне та емоційне здоров'я.</i> Розвиток особистості, її психічних процесів. Емоційний інтелект. Особливості поведінки та її наслідки. Ефективне спілкування. Самоконтроль. Булінг і протидія його проявам. <i>Соціальне здоров'я.</i> Соціальні детермінанти здоров'я. Сім'я. Наслідки соціальних впливів на здоров'я, безпеку й добробут (реклама, інформація, г). Соціально небезпечні хвороби (алкоголізм, наркоманія, туберкульоз, ВІЛ). <i>Духовне здоров'я.</i> Духовність. Складники духовності. Моральні й етичні цінності. Взаємозв'язок складників здоров'я. Цілісність здоров'я.	Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження. Допомога в разі небезпеки. Здоров'я. Індивідуальне, групове і громадське здоров'я. Чинники впливу на стан здоров'я. Хвороба. Інфекційні і неінфекційні хвороби. Домедична допомога. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація тощо). Складники здоров'я. <i>Фізичне здоров'я</i> і фізичний розвиток. Вікові зміни власного організму як ознака дорослішання. Репродуктивне і сексуальне здоров'я. ПСШ. Культура і сексуальність. <i>Психічне та емоційне здоров'я.</i> Розвиток особистості, її психічних процесів. Емоційний інтелект. Особливості поведінки та її наслідки. Ефективне спілкування. Самоконтроль. Булінг і протидія його проявам. Критичне ставлення до інформації. <i>Соціальне здоров'я.</i> Соціальні детермінанти здоров'я. Сім'я. Батьківство. Наслідки соціальних впливів на здоров'я, безпеку й добробут (реклама, інформація, гендерні проблеми тощо). Соціально небезпечні хвороби (алкоголізм, наркоманія, туберкульоз, ВІЛ). <i>Духовне здоров'я.</i> Моральні й етичні цінності. Життєва самоідентифікація. Сенс життя. Ідеали і світогляд. Взаємозв'язок складників здоров'я. Цілісність здоров'я. Культура здоров'я.
--	---

Добробут. Складники добробуту.

Уміння вчитися. Навчальний поступ. Способи засвоєння навчальної інформації. Допоміжні засоби для навчання. Раціональна організація навчання й відпочинку.

Підприємливість. Можливості й ідеї. Ресурси. Діяльність зі створення цінності для інших. Ініціативність. Ефективна співпраця. Власна діяльність для успішного майбутнього. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

Фінансова грамотність. Потреби та ресурси. Доходи й витрати. Раціональне використання ресурсів

Культура споживання. Поведінка відповідального споживача. Потреби людини та обмеженість ресурсів. Повторна переробка. Повторне використання. Бережне ставлення до власного майна й недоторканість чужого.

Доброчинність. Ознаки доброчинності.

Гуманність. Чуйність. Допомога іншим. Підтримка людей з особливими потребами. Толерантне ставлення до поглядів і переконань, інтересів та потреб інших. Повага до ідей інших. Повага до живих істот. Протидія жорстокому поводженню з тваринами.

Добробут. Суспільний і особистий добробут. Складники добробуту. Якість життя і спосіб життя. Рівень і умови життя.

Уміння вчитися. Навчальний поступ. Способи засвоєння навчальної інформації. Допоміжні засоби для навчання. Раціональна організація навчання й відпочинку.

Підприємливість Власна діяльність для успішного майбутнього.

Фінансова грамотність. Соціальні й економічні можливості й виклики сучасного суспільства. Економіка.

Фінансове здоров'я і грамотність.

Культура споживання. Потреби людини та обмеженість ресурсів.

Доброчинність. Ознаки доброчинності. Гуманність. Чуйність. Допомога іншим. Підтримка людей з особливими потребами. Етичне ставлення до гендерних, расових, національних, статевих, вікових і фізичних

відмінностей між людьми. Спонсорство. Меценатство. Волонтерство в Україні.

--	--

7. Цінності, на сприйняття яких спрямований курс

Загальнолюдські цінності. Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» спрямовано на сприйняття учнями загальнолюдських цінностей, які найбільше впливають на психічне (ментальне) і соціальне здоров'я людини та якість її життя. Це самоповага, миролюбність, толерантність, дружба, любов, життєвий оптимізм, чуйність, довіра, самоконтроль, спілкування, гідність тощо

Досвід багатьох поколінь і сучасні наукові дослідження переконливо доводять, що коли люди сповідують загальнолюдські цінності, вони мають вищу якість життя за багатьма показниками. І навпаки, ігнорування вищих цінностей пов'язане з проблемами, стресами, ризиком вживання психоактивних речовин, симптомами різних захворювань, руйнуванням стосунків, відчуттям безпорадності й страху перед майбутнім.

Ціннісні орієнтири, визначені Державним стандартом.

Інтегрований курс спрямовано на інтеріозацію учнівством таких орієнтирів:

- унікальність й талановитість кожної дитини, ні дискримінації;
- формування цілісного світогляду;
- становлення вільної особистості
- гармонійний фізичний та психоемоційний розвиток;
- добробут та безпека;
- утвердження людської гідності та доброчесності;
- визнання свої ідентичності;
- активне громадянство.

8. Принципи і методи навчання

Головною ознакою навчання за навчальною програмою є зосередження на розвитку особистого потенціалу учнівства, позитиві та формуванні відповідального ставлення до здоров'я. Це забезпечується дотриманням таких принципів:

- партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу;
- інклюзивність - всі учні класу залучені до навчальної діяльності;
- активне навчання, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо;
- навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів)

Пріоритетними методами навчання за курсом є дослідницькі, творчі, проблемно-пошукові. Формами організації діяльності дітей є колективна, групова, індивідуальна. Особливу увагу приділено організації групової роботи учнів.

Увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять з використанням методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів: роботі в групах, обговоренні, мозкових штурмах, розробці концептуальних карт, рольових іграх, дискусіях, творчих проектах, інтерв'ю, аналізі життєвих ситуацій, екскурсіях, моделюванні розв'язання проблеми тощо.

Детально методи викладання за навчальною програмою наведено в онлайн- курсах для підвищення кваліфікації вчителів «Основи здоров'язбережувальної компетентності»

9. Оцінювання

Оцінювання навчальних досягнень учнів включає формувальне поточне, підсумкове тематичне і підсумкове завершальне.

Поточне формувальне оцінювання за модельною програмою має відбуватися на кожному уроці шляхом педагогічного спостереження учителя за навчальними видами діяльності учнів, виконання ними групових і індивідуальних завдань, самооцінювання, аналізу учнівських робіт, застосуванням прийомів отримання зворотного зв'язку тощо. Інструменти для адекватного оцінювання зазначені у Прикінцевій частині

Підсумкове тематичне оцінювання за кожним розділом модельної програми проводиться після завершення вивчення відповідного розділу..

Підсумкове завершальне оцінювання проводиться учителем самостійно.

Завершальне оцінювання рекомендується здійснювати кожного року шляхом онлайн-анкетування вчителя і учнів за спеціальною анкетою.

Основна частина

7 клас . (35 год на рік) (I семестр – 17 год)

(1 год на тиждень)

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності	Загальні результати	Орієнтири для оцінювання
--	-------------------------------	----------------------------	---------------------	--------------------------

РОЗДІЛ 1. БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ (8 годин)

Безпека життєдіяльності Безпека, небезпека, ризик. Принципи безпечної життєдіяльності. Природні, техногенні та соціальні небезпеки мирного часу. Небезпеки воєнного часу (в зоні бойових дій, на окупованих і звільнених територіях). Екологічні проблеми й техногенні аварії внаслідок воєнних дій. (2 год) Дії населення у разі загрози або надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Сигнали оповіщення населення: «Увага всім!», «Повітряна тривога», «Хімічна небезпека». Шляхи і правила евакуації. Види укриттів. Ознаки надійного і	<i>Оцінювання ризиків щоденного життя у мирний і воєнний час.</i> <i>Обстеження оселі на наявність найнебезпечніших місць у разі надзвичайних ситуацій воєнного характеру.</i> <i>Позначення/маркування небезпечних територій («Небезпечно міни» та інші). Моделювання взаємодії з рятувальними службами</i>	складає алгоритм дій у небезпечних ситуаціях на основі знань і власного досвіду демонструє безпечну поведінку в побуті, закладі освіти, на вулиці, у громадських місцях і у разі потреби звертається по допомогу до дорослих користується попередженнями та інструкціями про небезпеку досліджує та оцінює рівень ризиків у навколишньому середовищі для особистого здоров'я і безпеки, передбачає	приймає рішення з користю для безпеки, здоров'я та добробуту в різних життєвих ситуаціях [9 СЗО 2.3.1] свідомо обирає з урахуванням безпеки,	вибирає доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту [9 СЗО 2.3.1-1] моделює власну стратегію здорового способу життя (достатня рухова активність, здорове харчування), відмову від шкідливих звичок (вживання алкоголю, тютюну, наркотиків та інших хімічних речовин), безпечну сексуальну поведінку [9 СЗО 2.3.1-2] приймає обґрунтовані рішення щодо можливостей використання та відновлення власних життєвих ресурсів
--	---	--	--	---

ненадійного укриття.(1 год.) Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. Ознаки небезпечних територій. Ідентифікація загроз: міни, боєприпаси, детонатори/підрильники, саморобні вибухові пристрої та міни-пастки, набойі. Правила поведінки під час: виявлення вибухонебезпечних предметів, якщо опинились на замінованій території або стали свідком інциденту на мінному полі. Небезпека самостійного маркування вибухонебезпечного предмета у безпосередньої близькості від нього. Взаємодія з рятувальними службами. (1 год.) Безпека на дорозі Безпека пішохода, велосипедиста в місті та за містом, пасажира легкового і вантажного автомобіля, автобуса, поїзда. Заходи безпеки під час руху на велосипедах/ інших засобах	<i>при виявленні незнайомих чи вибухонебезпечних предметів.</i> <i>Створення пам'яток безпеки для пішохода, велосипедиста в місті та за містом, пасажира легкового і вантажного автомобіля, автобуса, поїзда</i> <i>Моделювання поведінки свідків ДТП.</i> <i>Дослідження засобів пожежогасіння та знаків пожежної безпеки у закладі освіти.</i> <i>Відпрацювання алгоритму дій під час пожежі в громадському приміщенні.</i>	способи уникнення або зменшення виявлених небезпек оцінює ймовірність ризику виникнення небезпечної ситуації внаслідок власної діяльності обґрунтовує рівень ризику неналежного використання речовин, що можуть становити небезпеку (ліки, алкоголь, побутова хімія тощо) розрізняє прийнятні чи неприйнятні ризику в небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження вибирає доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту використовує протоколи реагування в небезпечних	збереження власного здоров'я і добробуту та здоров'я і добробуту інших осіб, моделі поведінки, що приносять користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1] вдосконалює (розвиває) власні розумові, емоційні, соціальні вміння для побудови власної освітньої траєкторії без шкоди для власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.1.1]	[9 СЗО 2.3.1-3] обирає модель поведінки, безпечної для здоров'я і добробуту, що приносить користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1-1] обирає здорові альтернативи для досягнення успіху, виявляє ресурси і можливості для їх реалізації [9 СЗО 3.4.1-2] демонструє відмову від віктимної поведінки [9 СЗО 3.4.1-3] володіє техніками підтримки і відновлення життєвих ресурсів [9 СЗО 3.4.1-4] визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності, раціонально розподіляючи власні інтелектуальні, фізичні, емоційні та інші ресурси для забезпечення поступу в навчанні [9 СЗО 4.1.1-1] вибирає доцільні та ефективні навчальні засоби та стратегії, враховуючи особливості власного організму
---	--	--	--	---

індивідуальної мобільності (електросамокат, моноколесо тощо). Рух через залізничні переїзди. Небезпечні вантажі.(1 год) Дорожньо-транспортні пригоди Види ДТП. Засоби захисту, які знижують ризики травмування під час ДТП. Дії свідків ДТП. Перша допомога постраждалим у ДТП. .(1 год) Пожежна безпека у громадських приміщеннях Правила пожежної безпеки у закладі освіти. Оповіщення про пожежу. Первинні засоби пожежогасіння. Знаки пожежної безпеки. Алгоритм дій під час пожежі в громадському приміщенні. .(1 год) Самодопомога і невідкладна допомога Керування стресом в екстремальних ситуаціях. Перша домедична допомога при падіннях, травмах, опіках. (2 год)	<i>Відпрацювання прийомів психологічної самодопомоги в екстремальних ситуаціях.</i> <i>Відпрацювання умінь надавати першу домедичну допомогу при травмах, опіках</i>	ситуаціях діє за стандартними моделями у разі виникнення небезпеки певного характеру визначає особливості поведінки у безпечних і небезпечних життєвих ситуаціях визначає ступінь складності ушкоджень і травм, надає долікарську допомогу собі та іншим особам у випадку ушкоджень чи травм у межах своїх можливостей ідентифікує способи можливості надання долікарської допомоги та звертається до необхідних служб відповідно до ситуації	критично оцінює свої вміння і компетентності, виявляє наполегливість у досягненні мети [9 СЗО 4.6.1] демонструє відповідальне ставлення до безпеки, здоров'я, добробуту власного та інших осіб [9 СЗО 1.1.1]	[9 СЗО 4.1.1-2] оцінює свої сильні (зокрема талант, здібності) та слабкі сторони, використовує власний навчальний потенціал без шкоди для здоров'я [9 СЗО 4.1.1-3] залучає авторитетний досвід і безпечні для здоров'я практики для оптимізації власної навчальної діяльності [9 СЗО 4.1.1-4] аналізує інформацію щодо професій та їх здобуття [9 СЗО 4.1.1-5] визначає мотивацію власної діяльності, формулює мету і цілі діяльності [9 СЗО 4.6.1-1] планує витрати родини (свої) для підтримання здоров'я, безпеки і добробуту [9 СЗО 4.6.1-2] визначає шлях до реалізації короткострокових цілей, розробляє план відповідно до своїх сильних сторін, інтересів і досвіду [9 СЗО 4.6.1-3] демонструє модель безпечної поведінки
РОЗДІЛ 2. ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ(5 годин)				

Цілісність здоров'я Сучасне уявлення про здоров'я. Чинники впливу на здоров'я. Здоров'я і потреби. .(1 год) Значення звичок і навичок для здоров'я Звички і спосіб життя. Як формуються звички. Як змінити небажану звичку. .(1 год) Здоров'я і спосіб життя Переваги здорового способу життя. Користь рухової активності і здорового харчування для здоров'я. Навички, сприятливі для здоров'я. .(1 год) Профілактика захворювань Які бувають хвороби. Захисні реакції організму. Шляхи зараження і бар'єри на шляху інфекції. Імунітет. Методи профілактики захворювань. Взаємодія лікаря і пацієнта. (2 год)	<i>Самооцінювання рівня здоров'я.</i> <i>Вправа «Хіт-парад звичок».</i> <i>Дослідження переваг здорового способу життя. Складання плану здорового способу життя.</i> <i>Конкурс мотиваційних роликів для адвокації здорового способу життя.</i> <i>Мозковий штурм: «Види захворювань»</i> <i>Групова робота: «Шляхи проникнення інфекції в організм людини»</i> <i>Створення групової презентації до теми «Профілактика інфекційних захворювань».</i>	— демонструє модель безпечної поведінки відповідно до суспільних та особистих цінностей у соціальному та природному середовищі — вибирає доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту — розробляє план власних дій, визначає мотивацію, фіксує результати, адекватно оцінює свої сили, формує корисні звички через систематичність повторення — переконливо презентує свої (спільні) ідеї іншим особам у різний спосіб, зокрема з використанням цифрових засобів — встановлює емоційний контакт у групі — корегує власні цілі, зважаючи на цілі та інтереси групи	оцінює рівень ризиків у ситуації і місці, що загрожують особистій безпеці відповідно до власного соціального рівня розвитку [9 СЗО 2.1.1]	відповідно до суспільних та особистих цінностей у соціальному та природному середовищі [9 СЗО 1.1.1-1] складає алгоритм дій у небезпечних ситуаціях на основі знань і власного досвіду [9 СЗО 1.1.1-2] користується попередженнями та інструкціями про безпеку [9 СЗО 1.1.1-3] аналізує, використовує нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров'я та добробуту, робить висновки, обґрунтовує відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4] досліджує та оцінює рівень ризиків у навколишньому середовищі для особистого здоров'я і безпеки, передбачає способи уникнення або зменшення виявлених небезпек [9 СЗО 2.1.1-1] оцінює ймовірність ризику
---	--	--	--	--

			приймає рішення з користю для безпеки, здоров'я та добробуту в різних життєвих ситуаціях [9 СЗО 2.3.1] демонструє безпечну поведінку в побуті, закладі освіти, на вулиці, у громадських місцях і у разі потреби звертається по допомогу до дорослих	виникнення небезпечної ситуації внаслідок власної діяльності [9 СЗО 2.1.1-2] обґрунтовує рівень ризику неналежного використання речовин, що можуть становити небезпеку (ліки, алкоголь, побутова хімія тощо) [9 СЗО 2.1.1-3] визначає рівень імовірних ризиків у ситуаціях міжособистісного спілкування [9 СЗО 2.1.1-4] обґрунтовує рівень ризиків у ситуаціях жорстокого поводження із тваринами [9 СЗО 2.1.1-5] вибирає доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту [9 СЗО 2.3.1-1] моделює власну стратегію здорового способу життя (достатня рухова активність, здорове харчування), відмову від шкідливих звичок (вживання алкоголю,
--	--	--	---	---

			[9 СЗО 2.4.1]	тютюну, наркотиків та інших хімічних речовин), безпечну сексуальну поведінку [9 СЗО 2.3.1-2] приймає обґрунтовані рішення щодо можливостей використання та відновлення власних життєвих ресурсів [9 СЗО 2.3.1-3] використовує протоколи реагування в небезпечних ситуаціях [9 СЗО 2.4.1-1] дотримується правил безпечних стосунків під час міжособистісного спілкування [9 СЗО 2.4.1-2] дотримується гігієнічних правил і норм особистої і суспільної поведінки [9 СЗО 2.4.1-3] діє за стандартними моделями у разі виникнення небезпеки певного характеру [9 СЗО 2.4.1-4] керує власною поведінкою для збереження здоров'я та добробуту (власного та інших осіб) [9 СЗО 2.4.1-5]
РОЗДІЛ 3. ФІЗИЧНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я(4 години)				
Складові і показники фізичного здоров'я Складові фізичного здоров'я. Показники фізичної форми. Взаємозв'язок складових фізичного здоров'я Моніторинг фізичної складової здоров'я.(1 год)	<i>Визначення індивідуальних показників фізичної складової здоров'я. Ознайомлення з практиками покращення показників фізичного розвитку.</i> <i>Визначення типу шкіри і волосся. Вибір косметичних засобів із урахуванням віку та типу шкіри (проект).</i> <i>Дослідження значення сну в юнацькому віці. Створення режиму робочого і вихідного дня з урахуванням норм активного і пасивного відпочинку.</i>	— моделює власну стратегію здорового способу життя (достатня рухова активність, здорове харчування — керує власною поведінкою для збереження здоров'я та добробуту (власного та інших осіб) — доводить переваги здорового способу життя для збереження здоров'я та особистого добробуту — застосовує формули, графічні та статистичні методи, розрахунки, моделі для експрес-оцінки і моніторингу стану здоров'я, розуміння соціальних явищ,	визначає основні характерні ознаки безпечних і небезпечних для життя, здоров'я та добробуту моделей поведінки [9 СЗО 3.3.1]	
Рухова активність Види рухової активності. Вплив рухової активності на фізичне, психологічне і соціальне благополуччя людини. Харчування при різному фізичному навантаженні. Контроль за масою тіла. (1 год)				
Особиста гігієна підлітків. Гігієнічні процедури. Чинники, що впливають на				

здоров'я шкіри та її функції. Особливості покращення функціонування шкіри у підлітковому віці з урахуванням її типу. (1 год) Біологічні ритми і здоров'я. Значення сну в юнацькому віці. Види відпочинку. Планування часу. (1 год)		вирішення побутових питань і життєвих ситуацій — встановлює взаємозв'язок і пояснює взаємозумовленість фізичних, психічних та інших змін в організмі в підлітковому віці — володіє техніками підтримки і відновлення життєвих ресурсів — дотримується гігієнічних правил і норм особистої і суспільної поведінки	свідомо обирає з урахуванням безпеки, збереження власного здоров'я і добробуту та здоров'я і добробуту інших осіб, моделі поведінки, що приносять користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1]	пояснює вплив поведінки однієї особи на формування здоров'я, безпеки та добробуту суспільства [9 СЗО 3.3.1-1] визначає основні ознаки впливу соціальних стереотипів поведінки на громадське та особисте здоров'я [9 СЗО 3.3.1-2] визначає особливості поведінки у безпечних і небезпечних життєвих ситуаціях [9 СЗО 3.3.1-3] аналізує вплив культури, мистецтва, народних традицій на формування власної безпеки, здоров'я, добробуту та безпеки, здоров'я, добробуту інших осіб [9 СЗО 3.3.1-4]
РОЗДІЛ 4. ПСИХІЧНА І ДУХОВНА СКЛАДОВІ ЗДОРОВ'Я (5 год)				
Психічний і духовний розвиток Особливості психічного розвитку підлітків. Розвиток потреб. Духовний розвиток особистості. Життєві цінності і здоров'я. (1 год) Психологічна рівновага і здоров'я Емоційний інтелект. Вплив емоцій на здоров'я і прийняття рішень. Культура вияву почуттів.	<i>Дослідження особливостей психічного і духовного розвитку підлітків.</i> <i>Обговорення притчі про життєві цінності.</i> <i>Відпрацювання навичок самоконтролю, планування часу.</i> <i>Розробка плану щодо формування адекватної самооцінки.</i> <i>Обговорення притчі про</i>	— аналізує вплив ставлення людей до власного тіла і його змін на їх здоров'я, самооцінку і поведінку — досліджує і пояснює зміни власного емоційного стану та емоційного стану інших осіб — застосовує прийоми активного слухання, надання зворотного	надає долікарську допомогу собі та іншим особам у межах своїх можливостей [9 СЗО 1.3.1] прогнозує наслідки небезпечних ситуацій природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження, беручи до уваги кілька	обирає модель поведінки, безпечної для здоров'я і добробуту, що приносить користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1-1] обирає здорові альтернативи для досягнення успіху, виявляє ресурси і

Ознаки психологічної рівноваги. (1 год) Самооцінка і здоров'я Види самооцінки. Вплив ставлення людей до власного тіла і його змін на їх самооцінку і здоров'я. Конструктивне сприймання критики. (1 год) Стрес і здоров'я. Види стресу. Чинники стресу. Стрес і здоров'я. Причини й наслідки емоційного вигорання. Способи керування стресом. (1 год) Конфлікти і здоров'я Причини виникнення і стадії розвитку конфліктів. Негативні наслідки ескалації конфліктів. Способи конструктивного розв'язання конфліктів. Вибір доцільної стратегії поведінки в конфлікті. (1 год)	<i>негативне мислення. Алгоритм вибору адекватних способів керування стресом.</i> <i>Моделювання прийомів конструктивного розв'язання конфліктів</i>	зв'язку, невербальної підтримки, фокусування уваги на ресурсах тощо для вирішення конфліктної ситуації поводить впевнено, здійснюючи самоконтроль у конфліктних і небезпечних життєвих ситуаціях обирає і допомагає іншим обрати ефективну стратегію поведінки в конфліктній ситуації обирає доцільну стратегію поведінки в конфлікті виступає посередником у запобіганні чи вирішенні конфлікту дотримується правил комфортного співіснування, розробляє власні.	пов'язаних чинників [9 СЗО 2.2.1] активно протидіє проявам тиску, неповаги і приниження щодо себе та інших осіб, зважаючи на необхідність цінувати власну гідність і права людини [9 СЗО 1.2.1]	можливості для їх реалізації [9 СЗО 3.4.1-2] демонструє відмову від віктимної поведінки [9 СЗО 3.4.1-3] володіє техніками підтримки і відновлення життєвих ресурсів [9 СЗО 3.4.1-4] визначає ступінь складності ушкоджень і травм, надає долікарську допомогу собі та іншим особам у випадку ушкоджень чи травм у межах своїх можливостей [9 СЗО 1.3.1-1] установлює причиново-наслідкові зв'язки різних чинників небезпечних ситуацій природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [9 СЗО 2.2.1-1] розрізняє прийнятні чи неприйнятні ризики в небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [9 СЗО 2.2.1-2] прогнозує наслідки зміни соціального оточення [9 СЗО 2.2.1-3]
РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я(4 години)				
Соціальні чинники здоров'я Держава на захисті прав дитини. Соціальна безпека населеного пункту. Роль	<i>Дослідження елементів соціального середовища свого населеного пункту. Створення пам'ятки з інформацією про</i>	дотримується правил міжособистісного спілкування, поважаючи право співрозмовника на		

громади у формуванні здорового способу життя молоді. Джерела медичної та психологічної допомоги для молоді. (1 год) Вплив цифрового середовища на здоров'я Вплив засобів масової інформації на здоров'я. Вплив комерційної реклами на здоров'я. Гаджетозалежність, інтернетзалежність. Інформаційна «гігієна». Захист особистих даних в інтернеті. Протидія кіберзлочинам. (1 год) Неінфекційні захворювання та їх профілактика Соціальні чинники «хвороб цивілізації». Вплив неінфекційних захворювань на показники громадського здоров'я. Профілактика ожиріння, серцево-судинних, онкологічних захворювань, діабету 2 типу. Положення кримінального законодавства у сфері боротьби з розповсюдженням наркотичних речовин. (1 год)	<i>телефони довіри для дітей і молоді, клініки дружні до молоді, підліткові кабінети та інші джерела допомоги у населеному пункті. Екскурсія в державну чи громадську організацію, яка працює з молоддю.</i> <i>Критичний аналіз реклами товарів та послуг, постів у соціальних мережах, відео тощо, які пропагують насилля, підштовхують до поведінки, що може загрожувати життю і здоров'ю людей, національній безпеці.</i> <i>Аналіз причин і наслідків «Хвороб цивілізації». Моделювання ситуацій відмови від небезпечних пропозицій, протидії стигмі та дискримінації.</i>	особистий простір відстоює право кожної людини на індивідуальне (відмінне від інших) сприйняття дійсності виокремлює прояви дискримінації, виникнення стереотипів, когнітивних викривлень, ідеалізації виявляє ознаки булінгу, насилля, зокрема в цифровому середовищі, знає способи протидії насиллю і цькуванню, ресурси для повідомлення про виявлені випадки обґрунтовує наслідки і шкідливість маніпулятивних та інших небезпечних стосунків для фізичного та емоційного здоров'я визначає наслідки соціальних впливів на прийняття рішення щодо власного здоров'я, безпеки,	надає необхідну допомогу собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації [9 СЗО 1.3.2] свідомо обирає з урахуванням безпеки, збереження власного здоров'я і добробуту та здоров'я і добробуту інших осіб, моделі поведінки, що приносять користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1]	обґрунтовує наслідки і шкідливість маніпулятивних та інших небезпечних стосунків для фізичного та емоційного здоров'я [9 СЗО 2.2.1-4] визначає наслідки соціальних впливів на прийняття рішення щодо власного здоров'я, безпеки, добробуту та здоров'я, безпеки, добробуту інших осіб (реклама, вплив інших осіб, медійна інформація тощо) [9 СЗО 2.2.1-5] відстоює право кожної людини на індивідуальне (відмінне від інших) сприйняття дійсності [9 СЗО 1.2.1-1] виявляє ознаки булінгу, насилля, зокрема в цифровому середовищі, знає способи протидії насиллю і цькуванню, ресурси для повідомлення про виявлені випадки [9 СЗО 1.2.1-2] відстоює право кожного на особистий простір, визначає приватність інших осіб [9 СЗО 1.2.1-3] застосовує прийоми
--	--	--	--	---

Інфекційні захворювання, що набули соціального значення. Заходи профілактики на державному і особистому рівнях інфекційних захворювань (ВІЛ, туберкульоз тощо). Законодавство України у сфері протидії епідемії ВІЛ-інфекції. Протидія стигмі і дискримінації. (1 год)		добробуту та здоров'я, безпеки, добробуту інших осіб (реклама, вплив інших осіб, медійна інформація тощо) — конструктивно спілкується в різних життєвих ситуаціях, що стосуються здоров'я, безпеки та добробуту — уникає небезпечного/шкідливого контенту — виробляє критерії оцінки контенту на основі знань і власного життєвого досвіду	критично оцінює інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах, у тому числі цифрових [9 СЗО 4.2.1] корегує власну комунікативну поведінку для забезпечення конструктивної взаємодії та збереження здоров'я, безпеки та добробуту [9 СЗО 4.4.1]	активного слухання, надання зворотного зв'язку, невербальної підтримки, фокусування уваги на ресурсах тощо для вирішення конфліктної ситуації [9 СЗО 1.3.2-1] поводиться впевнено, здійснюючи самоконтроль у конфліктних і небезпечних життєвих ситуаціях [9 СЗО 1.3.2-2] обирає і допомагає іншим обрати ефективну стратегію поведінки в конфліктній ситуації [9 СЗО 1.3.2-3] обирає модель поведінки, безпечної для здоров'я і добробуту, що приносить користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1-1] обирає здорові альтернативи для досягнення успіху, виявляє ресурси і можливості для їх реалізації [9 СЗО 3.4.1-2] демонструє відмову від віктимної поведінки [9 СЗО 3.4.1-3] володіє техніками підтримки
РОЗДІЛ 6. ДОБРОБУТ(3 години)				
Громадський добробут Складові громадського добробуту. Економічний розвиток держави. Раціональне природокористування, дбайливе ставлення до довкілля. Створення можливостей для розвитку та самореалізації. Значення інклюзивної, позашкільної, дистанційної освіти, самоосвіти. (1 год)	<i>Групові дискусії про екологічні проблеми населеного пункту та шляхи їх вирішення (забруднення, бездомні тварини тощо). Аналіз доступності можливостей для розвитку та самореалізації у галузі науки, освіти, культури, мистецтва, спорту для кожного члена громади.</i>	— дотримується правил комфортного співіснування, розробляє на їх основі власні етично поведінку з живою природою, турботливо ставиться до тварин, рослин — аналізує вплив науки, культури, мистецтва, народних традицій, спорту на		

Особистий добробут Добробут людини, як міра задоволення її потреб. Вплив добробуту на якість і тривалість життя людини. Спосіб життя і добробут. Самореалізація і добробут. (1 год) Уміння вчитися Навчання, як важливий елемент самореалізації. Умови і бар'єри ефективного навчання. Навички самоорганізації і планування. Техніки ефективного навчання. Взаємодія із програмами штучного інтелекту для ефективного навчання. (1 год)	<i>Створення о інфографіки, що ілюструє взаємозв'язок між добробутом та якістю життя людини.</i> <i>Вправи для концентрації уваги, розвитку пам'яті, для критичного і креативного мислення.</i>	формування особистого та громадського добробуту вибирає доцільні та ефективні навчальні засоби та стратегії, враховуючи особливості власного організму	дотримується норм етики та моралі під час прийняття рішень щодо безпеки, здоров'я та добробуту [9 СЗО 4.8.1] усвідомлює, що створення цінності (безпеки, здоров'я і добробуту) має ґрунтуватися на засадах соціальної справедливості [9 СЗО 4.8.2] ідентифікує способи і можливість здійснення доброчинності [9 СЗО 4.10.1]	і відновлення життєвих ресурсів [9 СЗО 3.4.1-4] активно шукає, порівнює і зіставляє різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під час прийняття рішень щодо власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.2.1-1] уникає небезпечного/шкідливого контенту [9 СЗО 4.2.1-2] конструктивно спілкується в різних життєвих ситуаціях, що стосуються здоров'я, безпеки та добробуту [9 СЗО 4.4.1-1] використовує активне слухання під час комунікації; виявляє здатність зрозуміти стан і наміри співрозмовника [9 СЗО 4.4.1-2] обирає доцільну стратегію поведінки в конфлікті [9 СЗО 4.4.1-4] демонструє свідоме використання етичних норм, враховуючи індивідуальні цінності інших осіб [9 СЗО 4.8.1-1] дотримується правил
---	---	---	--	---

				міжособистісного спілкування, поважаючи право співрозмовника на особистий простір [9 СЗО 4.8.1-2] виокремлює прояви правил комфортного співіснування, розробляє на їх основі власні [9 СЗО 4.8.2-1] етично поводить з живою природою, турботливо ставиться до тварин, рослин [9 СЗО 4.8.2-2] визначає способи доброчинної діяльності [9СЗО 4.10.1-1] обґрунтовує сутність волонтерської діяльності [9 СЗО 4.10.1-2] пояснює значення волонтерського руху в Україні [9 СЗО 4.10.1-3]
--	--	--	--	---

35 годин за рік, 6 діагностувальних робіт.

Матеріали до уроків та завдання діагностувальних робіт розміщено на сайті:

http://autta.org.ua/ua/resources/Komplekt_ZBD/ZBD_7_kl

Наскрізнi лiнii та предметнi компетентностi

Формування наскрізних вмінь	
Наскрізне вміння	Вид діяльності
1. Читання з розумінням	- сприймати, розуміти інформацію, записану (передану) різним способом або відтворену технічними пристроями - виявляти припущення та інформацію, надану в тексті в неявному вигляді - доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні думки фактами з тексту та наявними доказами - висловлювати ідеї, пов'язані з новим розумінням тексту після його аналізу
2. Вміння висловлювати власну думку усно та письмово	- передавати словесно власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації та обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії
3. Критичне та системне мислення	- визначати характерні ознаки явищ, подій, ідей - аналізувати й оцінювати доказовість і вагу аргументів у судженнях, враховувати протилежні думки і контраргументи - відрізняти факти від їхньої інтерпретації, розрізняти спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси й способи для оцінювання надійності кількісних і якісних доказів та достовірності інформаційних джерел
4. Здатність логічно обґрунтовувати позицію	- висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів
5. Творчість	- творче мислення, продукування нових ідей, використання ідей інших та їх доопрацювання - застосування знань з різних предметів і галузей для створення нових об'єктів, ідей

	- вміння випробовувати нові ідеї з обґрунтованим ризиком під час висловлення та впровадження нового
6. Ініціативність	- активний пошук і пропонування рішень для розвитку й перевірки ідей та вирішення проблем (створення цінностей)
7. Вміння конструктивно керувати емоціями	- розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших - розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, та вживати заходів, які відповідають емоційному стану, на основі усвідомлення того, що особа може керувати емоціями, знає способи налаштування себе на продуктивну діяльність
8. Вміння оцінювати ризики та приймати рішення	- розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на велику кількість чинників - оцінювати способи розв'язання проблем, враховуючи їхні етичні, правові, екологічні та суспільні наслідки
9. Вміння розв'язувати проблеми	- формувати проблеми і представляти їх різними способами - обирати й отримувати дані для вирішення проблем з надійних джерел, застосовуючи різні прийоми/стратегії розв'язання/вирішення проблем
10. Здатність співпрацювати з іншими людьми.	- обґрунтовувати користь взаємодії під час спільної діяльності - планувати свою і групову роботу, підтримувати учасників групи - допомагати та спонукати/заохочувати інших до досягнення спільної мети

Ключові компетентності	Компоненти
Спілкування державною (і	Уміння:

рідною у разі відмінності) мовами	– усно і письмово висловлювати свою думку, слухати співрозмовника, тлумачити базові концепції щодо забезпечення добробуту, здоров'я та безпеки; – обговорювати, дискутувати та презентувати своє бачення та спільне рішення. Ставлення: – ціннісне ставлення до рідної мови як засобу комунікації та складової культури свого народу. Навчальні ресурси: – проведення роботи в групах, опитування думок, мозковий штурм, аналіз ситуацій (використання історій, легенд, притч, казок, науково-популярних текстів).
Спілкування іноземними мовами	Уміння: – спілкуватись іноземною мовою в життєвих ситуаціях, що стосуються здоров'я та безпеки; – правильно застосовувати іноземні терміни; – використовувати попередження іноземною мовою про небезпеку; – розрізняти маркувальні знаки та позначення на пакувальних матеріалах для споживачів на харчових та промислових продуктах іноземного походження. Ставлення: – шанобливе ставлення до інших мов як засобу комунікації; – усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами Навчальні ресурси: – інтерактивне спілкування, – робота з іноземними текстами як джерелами інформації; – опрацювання термінів, з використанням – інтернет-ресурсів, словників, глосаріїв; -участі в міжнародних проектах (напр. Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю).
Математична компетентність	Уміння: – застосовувати знання з математики (формули, графічні і статистичні методи, розрахунки, моделі) для розуміння соціальних явищ, вирішення побутових питань та життєвих ситуацій. Ставлення: – усвідомлення цінності математичних знань та способів діяльності у різних соціальних сферах та побуті. Навчальні ресурси:

	– соціально-ігрові проекти, моделювання соціальних ситуацій, використання математичних методів на практичних заняттях (здійснюють експрес-оцінку та моніторинг здоров'я, розрахунок калорійності харчового раціону відповідно до енерговитрат організму)
Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: – застосовувати знання з природничих наук (біології людини, бережливого природокористування, методів дослідження природи) для забезпечення добробуту, здоров'я і безпеки; – встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між природним та соціальним довкіллям, прогнозувати соціальні наслідки використання сучасних технологій у природному та соціальному середовищі; Ставлення: – відповідальність за власну діяльність у природі; – ціннісне ставлення до природозбережувальних та природовідновлювальних технологій; – екологічно доцільна поведінка. Навчальні ресурси: – створення еколого-соціальних проектів, -дослідження залежності стану здоров'я від природних і технологічних чинників (аналіз складу харчових продуктів тощо), – моделювання ситуацій впливу природного та техногенного середовища на здоров'я та безпеку людини
Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: – отримувати інформацію з використанням ІКТ щодо добробуту і безпеки; – безпечно застосувати ІКТ у повсякденному житті; – аналізувати, порівнювати та критично оцінювати достовірність і надійність джерел даних, інформації та цифровий контент. Ставлення: дотримання етики спілкування в інформаційних мережах, усвідомлення користі та загрози у використанні ІКТ та соціальних мереж. Навчальні ресурси: – застосування ІКТ для підготовки презентацій власних проектів; – створення веб-сторінок та сайтів для комунікації та реалізації проектів щодо добробуту, здоров'я та безпеки; застосування комп'ютерних програм у дослідженнях, практичних роботах, проектах
Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: – визначати свій стиль і способи індивідуального ефективного навчання;

	– раціонально планувати час; – здійснювати самооцінювання та самоконтроль. Ставлення: – виявляє стійку мотивацію та інтерес до учіння; – усвідомлена потреба у навчанні протягом життя; – впевненість в успіху власного навчання як засобу забезпечення добробуту, збереження здоров'я, безпеки. Навчальні ресурси : розробка індивідуальних освітніх маршрутів, що враховують індивідуальний стиль навчання, передбачають раціональне планування часу, рефлексію і оцінювання результатів.
Ініціативність і підприємливість	Уміння: – втілювати ідеї у життя, долати труднощі, діяти в умовах ризиків та непередбачуваних ситуацій; – досягати мети, вчитися на власних помилках; усвідомлювати власні слабкі та сильні сторони. Ставлення: – усвідомлення взаємозв'язку життєвого успіху з усіма складовими здоров'я; – ставлення до добробуту та безпеки як до ознак підприємливості; – демонструє позитивний світогляд у поведінці; – ціннісне ставлення до власного життєвого досвіду. Навчальні ресурси: – проживання змодельованих ситуацій; – ігри-стратегії, спрямовані на формування здатності брати на себе відповідальність; – діалоги та рефлексивні вправи; -вправи на виявлення професійних схильностей.
Соціальна (А) та громадянська (Б) компетентності	А. Уміння: – працювати в команді, відстоювати інтереси особистого, сімейного і суспільного добробуту; – конструктивно комунікувати у різних середовищах, виявляти толерантність, викликати довіру та виявляти співчуття; – висловлювати різні погляди; – долати стрес, розчарування; – чітко розмежовувати приватну та професійну сферу . А. Ставлення: – виявляє позитивне ставлення до співпраці, асертивності

	– зацікавлене ставлення до соціоекономічного розвитку та міжкультурної комунікації; – цінує розмаїття поглядів та поважає себе та інших. Навчальні ресурси: А. У груповій роботі, дискусіях, моделювання та розв'язання соціальних ситуацій, тренінги. Б. Уміння: – реалізовувати громадянські права та свободи, зокрема ті, що стосуються власного добробуту, здоров'я та безпеки у щоденних ситуаціях; Б. Ставлення: – повага до прав людини; – громадянська відповідальність за особистий і суспільний добробут; – демократична культура. Навчальні ресурси: ситуаційні вправи, проблемні ситуації, проекти, спрямовані на усвідомлення ідей демократичного громадянства як засади досягнення добробуту, поваги до прав людини.
Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: – здатність зіставляти власні погляди та їх вираження з думкою інших щодо формування добробуту, збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я оточуючих; – застосовувати соціально-економічні можливості діяльності у сфері добробуту та здоров'я; – застосовувати творчі здібності та життєві навички у різних професійних середовищах. Ставлення: – усвідомлення універсальних цінностей, що сприяють добробуту, забезпеченню здоров'я та безпеки у соціумі; – ціннісне ставлення до навколишнього світу й до самих себе; – усвідомлення цінності творчого підходу до творення добробуту; – споживча та медіа культура. Навчальні ресурси: полілоги, спрямовані на аналіз впливу сім'ї, традицій, суспільних та економічних чинників, культурної спадщини, традицій на ставлення людства до здоров'я, добробуту та безпеки; порівняння минулих та сучасних культурних традицій.

Екологічна грамотність і здорове життя.	Уміння: -встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між станом природного довкілля і здоров'ям, добробутом та безпекою громади; – діяти у небезпечних ситуаціях та надавати першу необхідну допомогу; – визначати взаємозв'язок складників здоров'я; дотримуватись правил особистої гігієни, збалансованого харчування і рухової активності; – аналізувати вплив способу життя на добробут і безпеку (особисту і громадську) Ставлення: – ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров'я та добробуту та безпеки людини і спільноти; – відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей. Навчальні результати: – ігри-імітації та ігри-вправи, що моделюють життєві ситуації та забезпечують холістичний підхід до формування життєвих навичок та усвідомленого ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших та навколишнього середовища.
---	---

Критерії оцінювання

Об'єкт оцінювання	Характеристики навчальних досягнень
1. Знання	Називає (елементи, складові, принципи, предмети, явища щодо здоров'я і безпеки, способи здоров'язбережувальної діяльності)
	Пояснює (деталізує, доводить, аргументує свою відповідь)
	Аналізує (виділяє істотні ознаки предметів і явищ, основні елементи і складники, встановлює функціональні і причиново-наслідкові зв'язки щодо здоров'я і безпеки)

	Оцінює (порівнює варіанти фактів, уявлень, понять щодо здоров'я та безпеки; визначає їх переваги і недоліки; обирає відповідні критерії для упорядкування цих варіантів)
2. Уміння і навички	Відтворює (у стандартних ситуаціях виконує дії, які складають відповідні здоров'язбережувальні уміння і навички)
	Застосовує (демонструє здатність застосовувати здоров'язбережувальні уміння і навички у частково змінених ситуаціях; виявляє здатність творчо мислити, аналізувати і оцінювати нові/частково змінені ситуації, адекватно застосувати здоров'язбережувальні уміння і навички в ситуаціях, передбачених програмою і частково змінених)
	Розвиває (характеризує здатність визначати конкретні цілі, встановлювати пріоритети, складати план дій, налаштовуватися на успіх, наполегливо удосконалювати навички, сприятливі для здоров'я і безпеки)
3. Мотивація	Позитивні ставлення (демонструє усвідомлення цінності і переваг здорового і безпечного способу життя для себе та оточуючих)
	Позитивні наміри (демонструє психологічну налаштованість на дотримання правил здорового способу життя і безпечної життєдіяльності)
	Рішучість (демонструє усвідомлення учнем необхідності докладання особистих зусиль; його послідовність і наполегливість у реалізації позитивних намірів щодо здоров'я та безпечної життєдіяльності)
4. Реальна поведінка (діяльність у конкретних ситуаціях)	Здоров'язбережувальна (дотримується правил здорового і безпечного способу життя особисто)
	Адвокаційна (сприяє залученню до здорового і безпечного способу життя інших; характеризує активну і соціально спрямовану життєву позицію учня, його здатність пропагувати, переконувати, підтримувати інших)

Рівні	Бали	Характеристики навчальних досягнень
Початковий ✓ Знання: Називає Відтворює ✓ Уміння:	1	Учень (учениця) за допомогою вчителя називає окремі факти і уявлення програмового матеріалу; потребує постійної активізації та контролю
	2	Учень (учениця) за допомогою вчителя та з використанням підручника, наочності називає окремі факти, характеризує окремі уявлення програмового матеріалу; за керівництвом і повною допомогою вчителя відтворює окремі дії здоров'язбережувальних навичок, копіює їх; потребує активізації та контролю

Відтворює елементи	3	Учень (учениця) користуючись підручником, наочністю називає окремі факти, уявлення, відтворює їх зміст, але не розкриває їх сутності; за безпосередньою допомогою вчителя відтворює окремі дії здоров'язбережувальних навичок; потребує активізації та контролю
Середній ✓ Знання: Називає Відтворює Пояснює ✓ Уміння: Відтворює Частково застосовує ✓ Мотивація: Позитивні ставлення ✓ Реальна поведінка: Частково здоров'язбережувальна	4	Учень (учениця) з використанням підручника і наочності фрагментарно називає і відтворює уявлення та елементарні поняття; за незначної допомоги вчителя відтворює за зразком окремі дії здоров'язбережувальних навичок; виявляє ознаки позитивного ставлення до здоров'я і безпеки в окремих ситуаціях; епізодично виконує окремі правила здорового способу життя; потребує стимулювання вчителя
	5	Учень (учениця) з використанням підручника і наочності відтворює уявлення та елементарні поняття; за допомогою вчителя частково пояснює свою відповідь; за зразком самостійно відтворює окремі дії здоров'язбережувальних навичок; виявляє позитивне ставлення до здоров'я і безпеки; дотримується окремих правил здорового способу життя; потребує стимулювання вчителя
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює уявлення і поняття, за незначної допомоги вчителя розкриває їх сутність; за підтримки вчителя називає правила поведінки у стандартних ситуаціях; за допомогою вчителя у стандартних ситуаціях відтворює здоров'язбережувальні навички; виявляє позитивне ставлення до здоров'я і безпеки; несистематично дотримується основних правил здорового способу життя; потребує стимулювання вчителя
Достатній ✓ Знання: Називає Пояснює Аналізує ✓ Уміння: Відтворює Застосовує ✓ Мотивація: Позитивні ставлення Позитивні	7	Учень (учениця) за незначної допомоги вчителя відтворює знання в програмовому обсязі, пояснює сутність уявлень і понять; за допомогою вчителя аналізує ситуації, передбачені програмою; за допомогою вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички за аналогією у стандартній ситуації; за спонукую вчителя висловлює оцінні судження про стан власного здоров'я і власну поведінку в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується основних правил здорового способу життя
	8	Учень (учениця) самостійно відтворює програмовий зміст матеріалу, пояснює відповіді прикладами з підручника; за допомогою вчителя аналізує ситуації, передбачені програмою, встановлює причиново-наслідкові зв'язки між складовими здоров'я та природними і соціальними чинниками; за незначної допомоги вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях; висловлює оцінні судження про стан власного здоров'я і власну поведінку в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується основних правил здорового способу життя

наміри ✓ Реальна поведінка: Здоров'язбережувальна	9	Учень (учениця) самостійно відтворює програмовий матеріал, аргументовано пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду; аналізує причинно-наслідкові зв'язки на програмовому змісті матеріалу; самостійно застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях; виявляє позитивні наміри щодо власного здоров'я і власної поведінки в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується правил здорового способу життя
Високий ✓ Знання: Називає Пояснює Аналізує Оцінює ✓ Уміння: Відтворює Застосовує Розвиває ✓ Мотивація: Позитивні ставлення Позитивні наміри Рішучість ✓ Реальна поведінка: Здоров'язбережувальна Адвокаційна	10	Учень (учениця) самостійно відтворює зміст навчального матеріалу, аргументовано пояснює свої відповіді на прикладах із життя; за незначної допомоги вчителя аналізує нестандартні ситуації, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, робить висновки; за підтримки вчителя оцінює різну інформацію щодо здоров'я і безпеки, несистематично користується додатковими джерелами інформації за окремими темами; за незначної допомоги вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в нестандартних ситуаціях; виявляє позитивні наміри щодо власного здоров'я і власної поведінки в нестандартних ситуаціях; дотримується правил здорового способу життя
	11	Учень (учениця) оперує програмовим матеріалом, пояснює, аналізує й оцінює значимість набутих знань для власного здоров'я; аналізує нестандартні ситуації, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, робить висновки, пропонує варіанти обґрунтованих рішень; оцінює різну інформацію щодо здоров'я і безпеки, користується додатковими джерелами інформації; самостійно застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в нестандартних ситуаціях; виявляє наполегливість і рішучість щодо власного здоров'я і власної поведінки в нестандартних ситуаціях; дотримується правил здорового способу життя, переконує інших вести здоровий спосіб життя
	12	Учень (учениця) оперує програмовим матеріалом, пояснює, аналізує й оцінює значимість набутих знань для власного здоров'я і для здоров'я інших; аналізує нестандартні ситуації, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між складовими здоров'я та його чинниками, робить висновки, узагальнення, самостійно приймає обґрунтоване рішення; оцінює різну інформацію щодо здоров'я і безпеки, поширює інформацію, отриману з додаткових джерел; застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в нестандартних ситуаціях з елементами творчості; виявляє наполегливість і рішучість щодо власного здоров'я та здоров'я інших, власної поведінки та поведінки інших у нестандартних ситуаціях; дотримується правил здорового способу життя, залучає інших до здорового способу життя

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти

Рівень	Бал	Загальна характеристика
Початковий	1	Учень /учениця: - сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, припускається суттєвих змістових і логічних помилок; — виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; — передає інформацію, намагається висловлювати свої думки, використовуючи короткі однотипні фрази.
	2	Учень / учениця: — відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому / прочитаному часткові відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; - виконує прості завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими; -комунікує з іншими за потреби, використовує прості однотипні фрази.

	3	Учень / учениця: - відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому / прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; - виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі. - висловлює свої думки простими фразами/ реченнями; просить надати зворотний зв'язок щодо ступеня розуміння та сприйняття запропонованого.
Середній	4	Учень / учениця: — відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує, розподілені в групі; ~ використовує прості фрази / речення; сприяє спілкуванню та може надати пояснення у межах запропонованої теми.
	5	Учень / учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; - виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; - підтримує спілкування в межах запропонованої теми, використовує прості фрази / речення.

	6	Учень / учениця: - застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; - розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації й висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі; - спілкується у межах запропонованої теми, використовує прості фрази / речення.
Достатній	7	Учень / учениця: - знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; - виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання. - долучається до спілкування в межах запропонованої теми та визначає завдання через поставлені запитання.

	8	Учень / учениця: - аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; - виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; - запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення та у межах запропонованої тем.
	9	Учень / учениця: - аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; - виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи 'типові та нетипові завдання. - ініціює спілкування та обмінюється інформацією у межах запропонованої теми.

Високий	10	Учень / учениця: ~ виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; - застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі; - розвиває ідеї/думки учасників спілкування в межах запропонованої теми та намагається укласти їх у цілісну логічну лінію, розглядаючи різні сторони проблеми.
	11	Учень / учениця: — узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки; — застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі; — узагальнює головний зміст почутого під час спілкування у межах запропонованої теми; обирає оптимальний спосіб взаємодії з іншими для вирішення спільних навчальних завдань.

	12	Учень / учениця: — оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; — застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики й прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань; — виступає посередником у спілкуванні у межах запропонованої теми, демонструє толерантність до різних точок зору і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.
--	----	---

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМИ ГАЛУЗЯМИ

результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти

СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

ГАЛУЗЕВІ КРИТЕРІЇ			
БАЛ	Група результатів 1. Безпека. Уникання загроз для життя власного та інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадської безпеки	Група результатів 2. Здоров'я. Турбота про особисте здоров'я. Аргументований вибір здорового способу життя.	Група результатів 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення добробуту

1	Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо уникання загроз для життя власного та інших осіб,	Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом до чутого / прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо потреби турботи про особисте здоров'я.	Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого і прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; передає інформацію, намагається висловлювати свої думки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
2	Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими.	Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо потреби турботи про особисте здоров'я.	Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочиіаному частковій відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
3	Учень / учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із	Учень / учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у	Учень / учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих

	запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі.	почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо необхідності турботи про особисте здоров'я.	джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
4	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує обов'язки, розподілені в групі.	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень.	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
5	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у

	почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі.	пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень.	почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; підтримує спілкування в межах запропонованої теми.
6	Учень / учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади: виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі.	Учень / учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень.	Учень /учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї

			ролі; спілкується у межах запропонованої теми.
7	Учень / учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання	Учень / учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; щодо турботи про особисте здоров'я, впливу власних дій і рішень, вибору здорового способу життя	Учень / учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією;; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання; долучається до спілкування та визначає завдання через поставленні запитання.
8	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою;	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації,	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою;

	вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі	відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; щодо турботи про особисте здоров'я, впливу власних дій і рішень, вибору здорового способу життя.	вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення.
9	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки щодо підприємливості,

	(дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з Опосередкованою допомогою вчителя	раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя;	фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання; ініціює спілкування та обмінюється інформацією.
10	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі.	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя.	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації

			самостійно, у парі або групі; розвиває ідеї/думки учасників спілкування та намагається укласти їх у цілісну логічну лінію, розглядаючи різні сторони проблеми
11	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у груп.	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя.	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі; узагальнює головний зміст почутого під час спілкування; обирає оптимальний спосіб взаємодії з іншими для вирішення спільних навчальних завдань.
12	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію, отриману	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел,	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію щодо

	з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань.	порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; виконання дослідницьких / творчих завдань щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя.	підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки., отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань; виступає посередником у спілкуванні, демонструє толерантність до різних точок зору і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.
--	--	--	---

Використані джерела

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 №235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» <https://is.gd/UIKEPE>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898 <https://is.gd/3g6PJl>
3. Онлайн-курс «Основи здоров'язбережувальної компетентності»
<http://multycourse.com.ua/ua>
4. LIFESKILLS 101: Higher Core Values Winners Live By (Inglés) Tapa blanda – 22 Noviembre 1997 de [Darrell Franken](#) (Author, Illustrator) <https://www.amazon.com/-/es/Darrell-Franken/dp/0934957215>
5. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. — Available at: <https://is.gd/CANrvz>
6. Онлайн-курс «Я досліджую світ» <http://jds.multycourse.com.ua/ua/page/21/111>
7. Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1023 <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>.